

መጅልስ አምን ወለዛልም ቀራራቱ ድድ ኤረትሮየ

(30 ክፍል)

ሳልሳይ ምዕራፍ

እብ ዶ/ር አሕመድ ሐሰን ድሕሊ

ተርጀመት: መሐመድ እድሪስ መሐመድ

ምን ሶማል ሚተ ለእሉ ተሐዜ ዐለት? አቶብዩ ዲብ ሶማል: እሊ ለተሌ እግል ልሰሜ ለቀድር ፈርሀት ወንዮት ዐለት እለ።

1. ትሉሉይ አንዘመት አቶብዩ እግል ሶማል: ክምሰል ብቆት ወጠኒያይ አምኖምቶም ለልርእወ። ክምሰልሁመ አንዘመት አቶብዩ: ለእብ ዋይዲብ ብሪጣንዮ ዲብ 1954 ለተሐበረ እቶም አቅሊም ኡጋዴን ምን ቅያስ ወለዐል ለአፈረሀ። ምናተ ሶማል እግል እሊ ዲብ ታሪክ መራር ላተ ምዕራፍ እለ: እበ ዲብ ዮም 4 አፕሪል 1988 ፍንጌ ርኢስ መሐመድ ስያድ ባሬ ወኮሎኔል መንግስቱ ሀይለማርያም ለገብአ እትፋቅ ዳብአቱ ዐለት።

2. ሶማል ምን እሊ ለሀሌት እተ ምሽክለት እንዴ ፈግረት ጠቢዕያይ ወታሪካይ አካነ ዲብ ቀር አፍሪቀ ጸብጠት ምንገብእል እግል አጂንደት አቶብዩ ዲብ ሶማል እብ ፍንቱይ ዲብ ቀር አፍሪቀ ህዩ እብ ዓመት: ለልትዐዳዌቱ ለዐለ። ሰበቡ ንዮት ወዐሽም አቶብዩ እግል ሶማል እንዴ ፈንጠረት እግል ትሕከማ ቱ ለዐለ።

3. አቶብዩ: ሶማል ስያስያይ ዶረ ዲብ ቀር አፍሪቀ እግል ተአግዴ ለለአቀድረ ድቁብ ምግብያት ወጠንያይት ሕኩመት እግል ተሀሌ ተሐዜ ይዐለት።

4. ሰበት እሊቱ ህዩ: መናቢት ሐርብ ዲብ ምግብ መደምራይ ስያስያይ ወራታቶም እግል ለአተላሉ ትሰድዮም ወትደርቦም ዐለት።

5. አቶብዩ ዲብ ክሉ ሚናት ሶማል - ግብረታይ ልግበኝ ወቅብለታይ - በህለት ምን ኪስማዮ እንዴ አስተብዴከ እብ ሜርከ፡ መቃዲሾ፡ ቦሳሶ ወበርበረ እንዴ ሐለፍከ አስክ ጠረፍ ቅብለት ምውዳቅ ጸሓይ ሚነት ዘይልዕ፡ እብ ገበይ መናቢት ሐርብ አው አዝናበ እበ ገብአው ቀባይል ናይ መራቀበት ንዩት ዐለት እግለ። 6. አቶብዩ ተርጀመት ለአለቡ አስባብ ዲብ ተአቀርብ፡ ዶልዶል ህዬ ምን አርወሐተ እግል ትዳፌዕ መጋብሀት ድድ እርሃብ እበ ትብል ምስምሶ፡ እግል ናይ አሜሪካ ስያሰት ዲብ ሶማል ወፍንቲት አጄንደተ ዲብ ፍዕል እግል ተውዕልቱ ጽምድት ለዐለት። እብለ እስትራተጅዮት እለ ህዬ አቶብዩ ዲብ ሶማል እብ ሐቴ እምነት ክልኤ ሰፊረት ዲብ ትዘብጥ ተአተላሌ ዐለት። ፍገሪት መባጥር አቶብዩ ዲብ ሶማል ለትወደሐ አማን ምን ተሀሌ፡ አቶብዩ እብ ዓኒ ልግበኝ ወእብ ይአምር፡ እብ አሳስ ፍንቲት አጄንደተ ናይ ምስተቅበል በክት ሶማል እግል ተሐድድ ዐሽም ዛዩድ ክምሰል ዐለ እግለ ለለአፍህምቱ።

አቶብዩ ልሰዕ እግለ ኢሐዩ ወልሰዕ ዲብ ደሚር ሶማልዩን ለትወቀረ ታሪካይ ሐክድ እብ ድግማንቱ ለነክአቱ። እብሊቱ ህዬ እሊ ኢፋሉታይ መባጥር አቶብዩ እሊ እግል ናይ ምስተቅበል ብሽልት ዕላቀት ክልኢተን ለድወል ለለአዜ ቱ። ናይ መንጠቀት አጄንደት አቶብዩ ናይ መንጠቀት ስያሰት ሕኩመት መለስ ዜናዊ ወሀይለማርያም ደሳለኝ ምን ስያሳት አንዘመት ንጉስ ሀይለስላሴን ወኮሎኔል መንግስቱ ሀይለማርያም ለትፈንተ እንዴ ኢገብኝ፡ ምስል ገሌ ሸበህ ፍንቲቱ፡ ናዩ አተላላይ ቱ ለዐለ። ሀደፍለ ስያሰት ህዬ፡ እብ ሰዳይት ወመባረከት አሜሪካ፡ እብ ዐውል ድወል ቀር አፍሪቀ ወብሔራት ዐባዩ፡ አቶብዩ እብ ስያሰያይ፡ ዐስከርያይ ወእቅትሳድያይ መጃላት ናይ መንጠቀት ውህር እግል ትግበኝቱ ለዐለ። እምበል እሊ አቶብዩ፡ እግለ ወእግል መአሰሰት ስለለ አሜሪካ ለልትዋለው አርሃብዩን ኢወጠንዩን ዐናስር እንዴ ነዘመት፡ ናይ ደረቦት ወሰለሐት መወሎት ዲብ ትወዴ፡ እግል ውሕደት ወጠንዮት ናይለ ድወል ዲብ ሐምረጎትተ ትሸቄ ለዐለት። ዲብ ሰነት 2006 ለገብአ ምስምሰ ለአለቡ ወራር ሀለረሶተ ዲብ ኪደት ስያደት ድወል መንተቀት ወዐለም ለተአመረት ደውለት ተ። ዲብ ዮም ዮም 7 ጁን 2000 ህዬ ስያሰት አቶብዩ እብ ክእነ ለተሌ እግል ትግበኝ ትቀረረ።

1. እግል ሶማል እብ ካፈሎት ናይ ቀባይል አቃሊም አው ላንድታት አሰሰት።
2. እግል ኤረትርዮ ዲብ ብዙሕ ፈደራልያይ አቃሊም ካፈሎት።
3. እግል ፈንተዮት ግብለት ሱዳን ስድዮት። ውሕደት ሱዳን ሐምረጎት፡ እግል አምን ወመስኩብተ ለለአፈርህ ስያሰያይ ወዐስከርያይ ሐረካት ስድዮት።

4. ለሐቆ ሕርየት ጅቡቲ ዲብ ሉም 27 ጁን 1977 ምስል ጅቡቲ ዐስከርያይ፡ ስያሰያይ ወእቅትሳድያይ እትፋቅየት ለወዴት ፈረንሰ እበ ኢትነክድ ገበይ፡ እግል ናይ ጅቡቲ ናይ ካርጅ ስያሰት እብ አትፋረሆት ወቀሰቦት ራቀቦት።

5. ድወል መንጠቀት ብሔራት ዐባዪ ክምሰል አግደ መሻርከት ዲብ መንጠቀት ግንራራብ ኒል ሰበት ተን ተእሲር አቶብዩ ዲብን ክምሰል ለአስሐብብ ቂደት።

6. እብ ሰበት ማይ ነሀር ኒል፡ ዲብ ምስተቅበል ምስል መስር ለሳድፍ መጋብሀት ዐባይ ዱሉይ ጽኔሕ።144 በሊስ ስምር ዲብለ ናይ አቶብዩ ወረቀት ኢደንገረ። ዶክቶር ዐብደልማልክ ያደ ዲብ ቀደመዩ ተሕሊል ክቱብ፡ ለከስሶም ሰብ ሰልጠት መስር፡ እግለ አቶብዩ ዲብ ነሀር ኒል እት ምስተቅበል ለትተብዑ ማያይ ስያሰት እህትማም እግል ልትሀየቡ አትፋቀደ።145 አቶብዩ እብ ጀሀተ ሐቆ ክልኦት ዕቁድ ምን እስትራተጅያይት ወረቀተ ለነሽረት እተ አምዕል፡ 7 አንፋር ድወል ግንባራብ ኒል እንዴ መርሐት ድድ መስር ወሱዳን ምር ሐሽም ከወነት። ዲብ ሉም 14 ማዮ 2010 ህዩ አርበዕ ደውለት በህለት አቶብዩ፡ ኡጋንደ፡ ርዋንደ ወተንዛንዩ ለሻረከዩ እቱ፡ አጅንደት ሐዳስ አትመቃረሐኦት ማይ ነሀር ኒል ለትከስስ እትፋቅየት ትፈረመት። እሊ ለተሌ ጽበጥ ህዩ ዐለ እለ።

1. ሸጢብ እትፋቅያት 1929 ወ1959።

2. ማይ ነሀር ኒል እብ ሐዲስ አትመቃረሐት።

3. ዲብ አቶብዩ መክተበ ላቱ መፈወድየት ነሀር ኒል ከወኖት። ለመፈወድየት ዲብ ክልኢቱ መጀራብብ ጸዕደ ወሊኒ ኒል ትርዐት ወከዛናት ዲብ ልትበኔ እቱ ወክድ ናይ ምርሐት መስኡልየት ትረፈዕ።146

ለእትፋቅየት ዲብ ትፈረመት እቱ ወክድ፡ እብ ሕኩመት አቶብዩ ለትትመለክ “ትግራይ አንላይን” ዲብ ተዕሊቁ ዲብ አፍገረዩ ክቱብ፡ “ተርጀመት ለአለቡ ስቅራታት ወሂረራብ ወቅቱ ክምሰል ተ’መ ምስርዩን እግል ልፍሀሙ ቦም፡ እግል ማይ ነሀር ኒል እብለትሳዌት ወገበይ ዓድለት አትመቃረሐት ወቅቱ አዜቱ” ክምሰል ቢለ፡ ፤ሀደፎም እግል አከዶት ሒለት እግል ልትነፈዖ ለሐስቦ ህለው ምንገብእ እግል ጅሸም ዲብ ሉም 16 ኖቨምበር 1875 ዲብ ጉረዕ እብ ጅሸ ሀጸይ የውሀንስ ራብዓይ ሚ ክም ጀሬት እቱ እግል ልፍቆዱ ቦም። ለቀድየት እት ክምሰልሁ ደረጀት ምንመ ኢትበጽሕ፡ አቶብዩ ቀናብል ለጸዕነ ስስ ጥያራት ሐርብ አስክ ከዛን አስዋን ነድኦት ምንገብእ ሚ ክምሰል ሳድፍ ህዩ ጌመሞቱ ቀሊልቱ” ዲብ ልብል ሸርሐ።147 ለተዕሊቅ ምን ትነሽረ እተ አምዕል ሐቆ ክል ምዕል ርኢስ ወዘረእ አቶብዩ ለዐለ መለስ ዜናዊ ዲብ ሉም 19 ማዮ 2010ምስል ትልፍዝዮን አልጀዚረ

ዲብ ወደየ መቃብላት፡ ድድ መስር ድቁብ ደዳያት እዕላም ወደ። ህቱ ዲብ ወደየ መቃብላት፡ “ገሌ ውላድ ምስር ማይ ነህር ኒል ምልክየት ምስርቱ፡ ናይ አትመቃረሐቱ መስኡልየት ለበ ህዩ ህታተ፡ ድወለ ዔማት ኒል ላኪን ለማይ እግል ልትነፈዐ እቡ መቅደረት አለበን። ሰበቡ ድቡራት ወመስኩብት ለአለበን ሰበት ገብአየ፡ ለልብል ለገንደበ አፍካር ክምሰል ቦም አምር። አዜ ላኪን ቴለለ ብዱል ህለ። አክል ሕድ አቶብዩ ድብርት ደውለት ተ። ምናተ ምህም ጠቢዕያይ አርዛቀ እንዴ ትነፈዐት ዲብ ነህር ብንዮት ትሕትየት ወከዛናት እግል ትብኔቱ” ዲብ ልብል ሐበረ።148

መስንዮት አቶብዩ ላተ አሜሪካ፡ እግል ክሉ ናይ ከርስ ወካርጅ ስያላት አቶብዩ ለኢተአይድ ምንማተ፡ እብ ብዕድ እንክር ላኪን፡ ክምሰለ እት ዲሰምበር 2006 አቶብዩ ድድ ሶማል ለወዴቱ ወራር ዐስከሪ፡ እብ መነዘመት ኢጋድ ወእተሓድ አፍሪቀ እንዴ ትሰዴት ናይ በይነ ስያስያይ መባጥር እግል ትንሰእ ትናየተት። ክምሰልሁመ መራቅባይ ሐሽም ሶማል ወአቶብዩ ዲብለ ዲብ ዮም 10 ማርስ 2010 አስክ ምጅልስ አምን ለቀደመዩ ተቅሪር፡ አቶብዩ እብ ትሉሉይ ስያደት ሶማል ክምሰል ኬደት ወደሐዩ። ክምሰለ ልትአመር ለጨቅጥ እዳረት አሜሪካ- ምጅልስ አምን ድድ ኤረትርየ ዲብ ዮም 23 ዲሰምበር 2009 ለሓለፊዩ ቀራር ዕልብ 1907፡ አሜሪካ ለአዳሌቱ፡ አቶብዩ ወኡጋንደ ክምሰል ናየን ለትከበተያሁ፡ መነዘመት ኢጋድ ወእተሓድ አፍሪቀ ለአተፈቀዩ እቱ እት ገብእ፡ ምን ሐዲስ ዲብ አሜሪካ እንዴ አቅበለ እብ ዲብሎማሲያይ ጅህድ ወጨቅጥ፡ ምጅልስ አምን ክምሰል ለሓልፉ ለገብአ ቱ። ብዕድ አሕዳስለ መንጠቀት እብ ውካለት ልግበእ ወኢውካለት ዶር አቶብያመ ሕድ ለሽብህ ዐለ። ስያሰት አሜሪካ ዲብ ሶማል ሐቆ ወዲቅ እተሓድ ሶቪት ለዐለት ዲብ 1990 ወመትፈርታክ ሕልፍ ዋርሶ ወካቲመ ሐርብ ብሩድ፡ እድንያይ ሜዳን፡ ዲብ ሐንቴ አሜሪካ ተርፈ።

እላተ ህዩ አሜሪካ ፕራግማቲክ ለአለበ ሌጠ እንዴ ኢትገብእ፡ ምን ሐቂቀት ወመስኡልየት ደሚር ለሬመ እድናያይ ስያስያይ ንዛም እግል ተአሰብት ትጻገመ ዐለት ወህሌት። ናይ እሊ ብቆት ህዩ ዲብ ምቀደም ዕንታት ክሉ፡ ዲብ ሶማል፡ ዒራቅ፡ አፍጋኒስታን፡ ዲብለ “እብ ድወል ናይ ዐረብ ቀይም” ለልትአመረ ክምሰል ከረ ቱኒዝየ። መስር ወሱርየ ዋዴሕ ህለ። እብ ሰበበ ህዩ እለን ድወል እለ እግል ሰላም ወአምን እዲነ ለለአፈረሀ ጋብአት ህልየ። ቅያደት አሜሪካ ዲብ መደት ርኢስ ጆርጅ ቡሽ አይድዮለጂ ደግሽ ሐዳራት (Clash of Civilizations) እንዴ ተበዐ፡ ዲብ ዐለም እብ ግዲደ ሰልጠት ዐውለመት እግል ልትከል ዐሽም ክምሰል ቡ አከደ። ርኢስ አሜሪካ ለዐለ ጆርጅ ቡሽ፡ “ምስልነ ለኢበጥረየ ላዝም ድድናተን፡ አሜሪካዩን ለኢገብአው ብዕዳም እግል ለአሙሩ ለቦም ህዩ አው ምስልነ አው

ምስ እርሃብዩን” እንዴ ቤለ፡ እብ ኣሳስ እሊ ጨቢብ ወሐዋን ረኣዩ ዲብ ቀደም ክሎም ውላድ ኣዳም ብዕድ ሕርያን ክምሰል ይህለ ወደሐ። እብ ስቅራት እግለ ተሐደደ ወቅት ህዩ እብ ኣዚም እቢ ናይ ዐለም እብ ግዲደ ለሰበበ እቱ ኣፋክር እዳፊት ኣሜሪካ በገ እሊቱ። ሰበቡ እሊ ዋሽንግተን እግል እዲነ እግል ትምረሕ እቡ ጀርቡ ለህሌት ኣግቡይ እምበል መሻክል ወብቆት ፋእደት ብዕደት እግል ለኣምጽእ ኣቀድረ።